

Hedge Accounting Bilanço Makyajı mı(!)

Kurların hızla yükseldiği ve işletmelerin yılsonu finansal tablolarını hazırlamaya başladıkları bu dönemde, muhasebe ve denetim çevrelerinde en sık konuşulan konulardan biri, kur zararlarının karlılık ve özkaynaklar üzerindeki yüksek derecede aşındırıcı etkisi.

Pek doğaldır ki, hedge accounting gibi kompleks uluslararası muhasebe ilkeleri hakkında ülkemizde bilgi düzeyi hala yetersiz olduğundan, olası hedge accounting uygulamasının muhasebesel sonuçlarını gözlemleyen birçok kişi sözde bir 'bilanço ve gelir tablosu makyajı' yapıldığı gibi bir algıya sahip olabiliyor. Ülkemiz işletmelerinde hedge accounting hala yaygın olarak kullanılmadığından ötürü, bu tür yorum ve algıları ortadan kaldırmak için uluslararası muhasebe profesyonellerine büyük görev düşüyor.

Herşeyden önce belirtmemiz gereken ilk konu, uluslararası muhasebe standartları içerisinde en geniş kapsamlı, en hacimli ve en karmaşık standartlardan biri olan IFRS 9 Finansal Araçlar standardının neredeyse üçte birini oluşturan bir kısmının çözümüne ona 'bilanço makyajı'na tahsis edilebileceğini -dile getirmek bir yana- aklımızdan bile geçirmemiz doğru değil.

Kaldı ki, hedge accounting ilkeleri 1980 li yıllardan bu yana eski kurul IASC görev başındayken üzerinde tartışılmış, ana çerçevesi belirlenmiş ve gerekli altyapı ve bilgi birikimi olan işletmelerin uygulamaya teşvik edildikleri bir konu olagelmiş. Hatırlarsanız yakın zamanda eski standart IAS 39 yenileme projesi de üç ayrı kategoriye ayrılmış olup, Hedge Accounting kendi başına bu üç proje kategorisinden biri olmuş durumdaydı.

Diğer yandan hedge accounting, sadece kur riski muhasebe uygulamalarına indirgenebilecek bir konu olmanın ötesinde, başlı başına uluslararası muhasebe dünyasının en derin ve kompleks konularından biri niteliğinde. Daha önceki makalelerimizi takip ettiyseniz, 2000 li yıllarda EU-carve out IFRS (yani Avrupa Birliği'ndeki işletmelerin uygulayacakları IFRS ilkeleri) diye ilginç bir nosyonun ortaya çıkışı dahi hedge accounting uygulamaları konusunda IASB ile EFRAG arasındaki fikir ayrılıklarına dayanmaktaydı.

Diğer yandan, açık portföy niteliğindeki kredi alacaklarının (örneğin mortgage kredileri, araç kredileri, tüketici kredileri, vb.) faiz pozisyonlarından kaynaklanan gerçeğe uygun değer risklerine yönelik macro hedge accounting uygulamalarının da IAS 39 dan IFRS 9 a geçişte üstü açık bırakılmış en kapsamlı konu olduğunu hatırlatmakta fayda var.

Peki Türkiye'de en sık uygulamasını gördüğümüz kur riskinden korunmaya yönelik hedge accounting uygulamasının mantığı nedir? Aslında bu uygulamanın mantığını iki cümleyle özetleyebiliriz. Bir işletme, ileri bir tarihte 100 Dolarlık satış yapacak aynı tarihte de 100 Dolarlık borcunu kapatacak ise, bu işletme için bir döviz pozisyonu yoktur. Döviz pozisyonu olmayan işletme de gelir tablosunda kur kar/zararı göstermemelidir.

Peki bizim işletmelerimizin finansal tabloları bu mantığı yansıtıyor mu? Maalesef hayır. Çünkü, ileride faturası kesilecek olan yabancı para satış henüz aktifimizde değil (IFRS 15 hasılat standardı detaylarına burada girmiyoruz), ama bu satıştan gelen parayla kapatacağımız borç ise pasifimize hemen girmiş durumda (çünkü bu borç bir finansal araç ve IFRS 9 a göre muhasebesi yapıyor).

Durum böyle olunca da, bu alacak tahsil edilip borç ödeninceye kadar işletme, Dolar borcundan kur zararı yazarken, Dolar alacağından kur kazancı yazamayacak.

Peki hani bu işletmenin döviz pozisyonu yoktu? Alacak-borç realizasyon tarihine kadar çıkacak bütün raporlamalarda işletme sanki döviz pozisyonu varmış gibi karını az gösterecek. Hatta yatırımcısını da yanıltmış olacak!

Gördüğünüz üzere, hedge accounting bırakın makyajı, kur riski yönetimi yapan şirketlerde 'yanıltıcı' gösterimi 'düzelten' bir muhasebe uygulaması.

Örneğin, kurlar arttıkça cirosu doğal olarak artacak, ekonomik anlamda uzun pozisyonda olan ihracat şirketlerinin gelir tablolarına baktığınızda nette artan şekilde kur zararı yazıyor olmalarındaki çarpıklık tam da bu duruma bir örnek. Çünkü yabancı para borçlarından kaynaklanan 'unrealize' kur zararları gelir tablosunda, fakat ilerki dönem beklenen satışlarından kaynaklanmış 'unrealize' kur kazançları ise ortada görünmüyor!

Peki madem hedge accounting bu kadar önemli bir konu da neden IASB diğer muhasebe ilkeleri gibi bunu zorunlu kılmamış diye düşünebilirsiniz.

Bunun cevabı bu makalemize sığmayacak kadar derin bir konu olmakla birlikte, risklerini yöneten ve yönetmeyen şirketlerin ayrımını yapabilmek için hedge accounting'in opsiyonel bırakılması gerektiği ana sebeplerden biri. Hedge accounting zorunlu olduğunda bu sefer aslında risklerini yönetmeyen veya bilinçli olarak spekülasyon pozisyon alan şirketlerin gelir tabloları yanıltıcı hale gelecek. Bunun ötesinde, her yabancı para alacak ile her yabancı para borç, ya da her sabit faizli alacak ile her faiz swabı birbirini hedge edecek diye bir kural da yok. Vadeler, tutarlar, riske neden olan alttaki faktörlerin değer değişimlerinin etkileri her zaman hedge yapıldığı anlamına gelmeyebilir. Bu ayrımın yapılabilmesi için de belli kriterler/kurallar geliştirilmesi gerektiğinden, bu kural ve kriterlerin de uygulamasının kompleks bir muhasebe alanı doğurmasından ötürü her işletmenin bunları uygulayabilecek sistemsel ve profesyonel altyapıya sahip olmamasından hareketle hedge accounting muhtemelen her zaman opsiyonel kalmaya devam edecek. Doğaldır ki, ben aslında risklerimi yönetmiyorum diyen bir işletmeye de zorla hayır sen finansal risk yönetimi yapıyorsun dolayısıyla hedge accounting de yapmak zorundasın demenin de bir mantığı olmadığı açık. Hedge accounting doğası gereği, sabit kıymete amortisman ayrılması gibi herkesin uyması gereken bir muhasebe ilkesi olamaz.

Yine de IASB, IAS 39 u değiştirirken hedge accounting ilkelerinin daha yaygın olarak uygulanabilmesi amacıyla IFRS 9 da birçok kriteri eskisine göre çok daha yumuşatmış durumda.

IFRS 9 un basis for conclusion (IASB nin standartlara yazdığı ilkelerin gerekçelerinin anlatıldığı belge) dökümanının BC6.327 nolu maddesinde IASB açıkça, her ne kadar hala opsiyonel olarak bırakmış olsak dahi, 'hedge accounting' uygulaması, finansal raporlama amacıyla yararlı bilgilerin sunulmasına hizmet etmektedir' demekle, hedge accounting'in önemini vurgulamaktadır.